

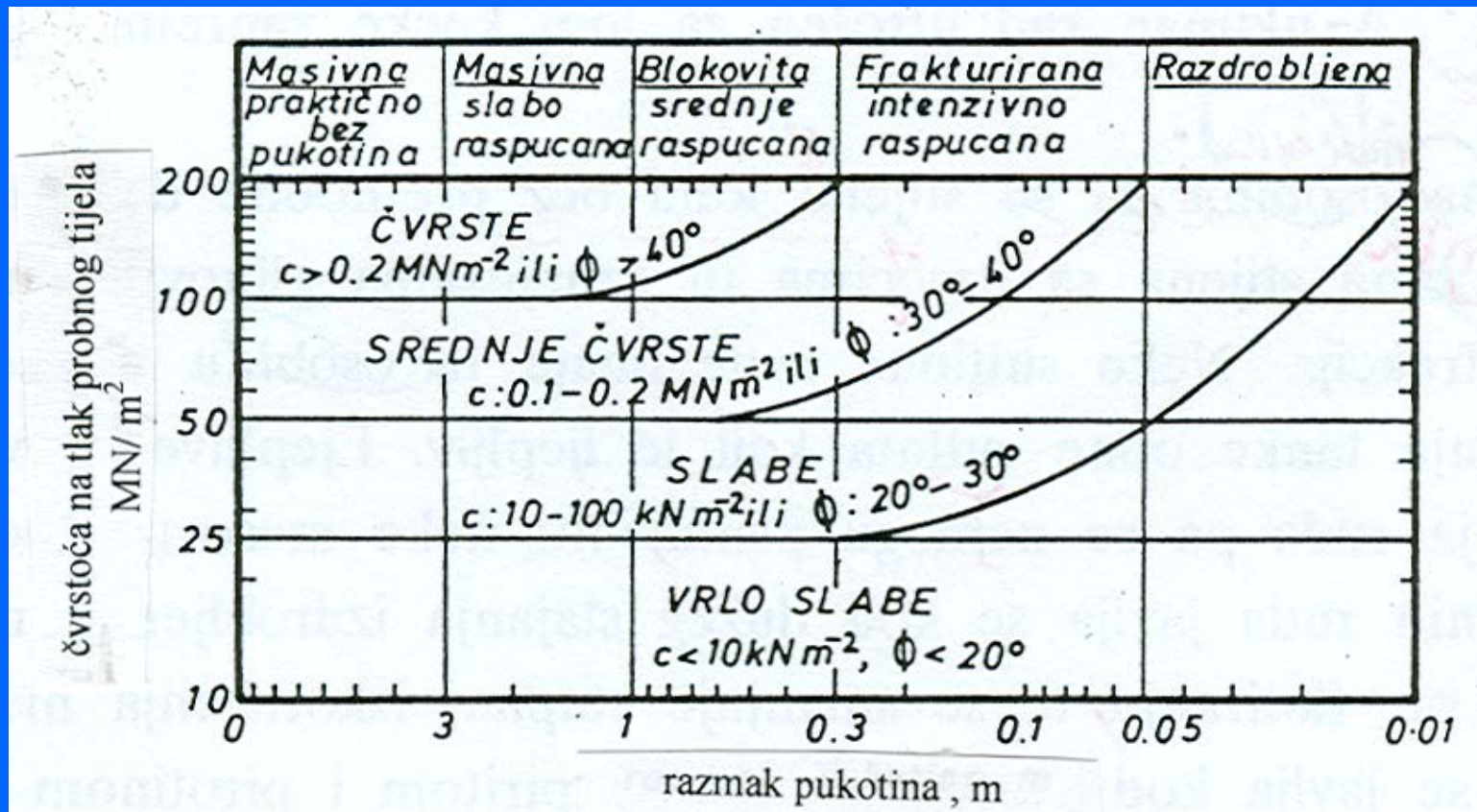
2.2. KLASIFIKACIJE STIJENA PREMA FIZIČKO- MEHANIČKIM SVOJSTVIMA STIJENA

Inženjersko-geološke klasifikacije stijena

- U znanstvenoj i stručnoj literaturi nema općeprihvaćene i priznate inženjersko-geološke klasifikacije koja bi zadovoljila sva područja rudarske djelatnosti i bila prihvatljiva za sve inženjerske radove u stijenskim masama, što je posljedica prirode stijena
- Inženjersko-geološke značajke stijene određene su geološkim čimbenicima, genezom i poslijegenetskim procesima, fizikalno-kemijskim uvjetima u postanku i kroz geološko vrijeme, mineraloško-petrološkim značajkama, fizičkom stanju i fizičko-mehaničkim svojstvima.

Klasifikacija stijena po raspucanosti (Z.T. Bienawski)

- Stijene su razvrstane u: masivne, blokovite, frakturirane i razdrobljene

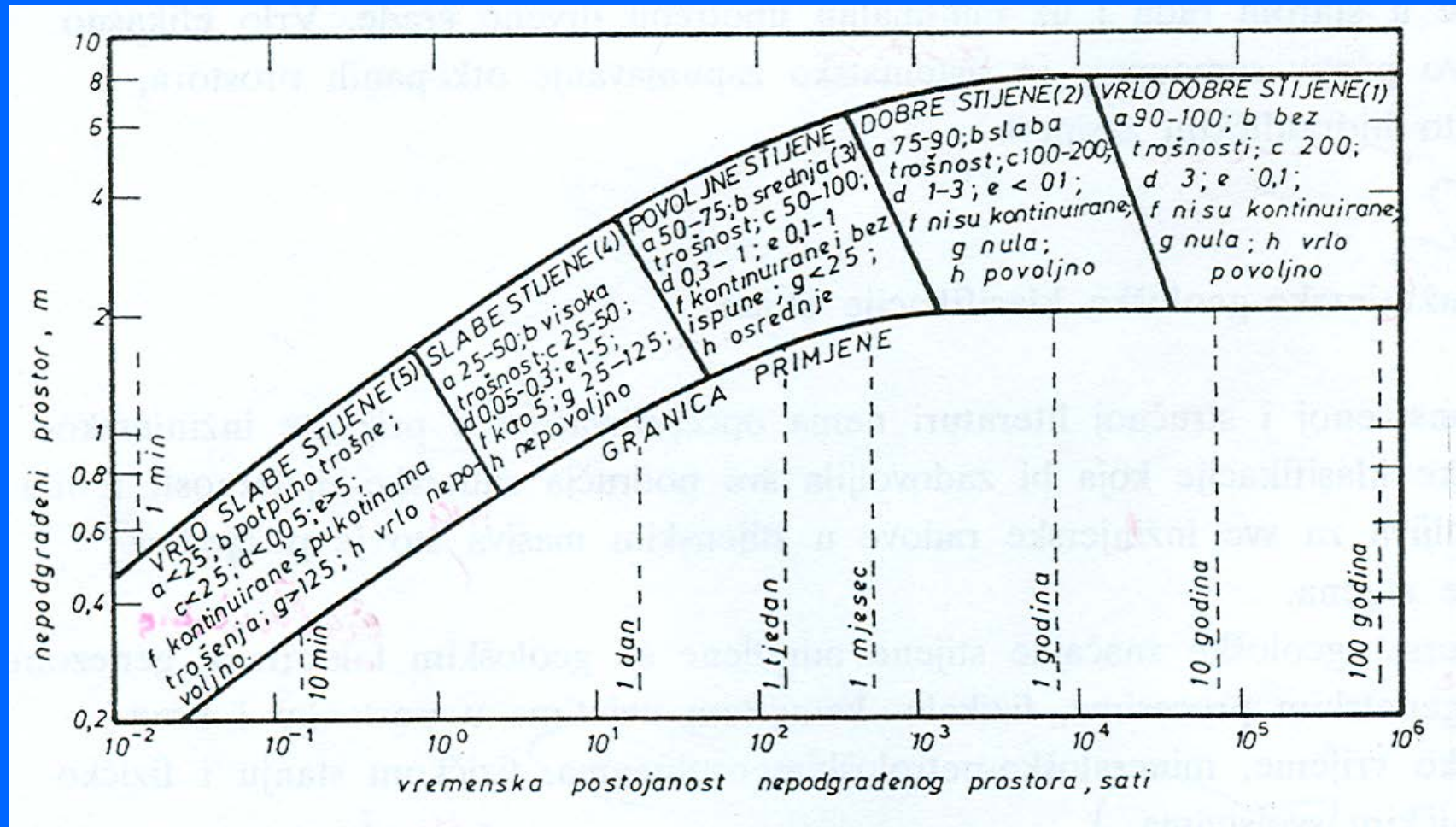
Slika 2.1.

Klasifikacija stijena za podzemne radove i tunelogradnju (Z.T. Bienawski)

Stijene su opisane slijedećim pokazateljima:

- a - kvaliteta stijene (RQD), iskazana je odnosom sume dužine cijelih jezgara većih od 10 cm i ukupne dužine jezgrovanja u postocima,
- b - trošnost stijene
- c - čvrstoća na tlak uzorka, (MN/m²)
- d - razmak pukotina u (m)
- e - širina pukotina u (mm)
- f - neprekinutost pukotina
- g - pritok vode, (l/min)
- h - zalijeganje pukotina

- Prema Z.T. Bienawskom stijene u podzemnim radovima i u tunelogradnji razvrstane su u pet grupa: veoma dobre, dobre, povoljne, slabe i veoma slabe.

Slika 2.2.

Brisserova podjela stijena

Tablica 2.1. Moguća primjena modernih strojeva za dobivanje na današnjem stupnju razvoja strojeva

Grupa	Naziv tla ili stijene	Specifični otpor kopanju	Otpor na tlak		
Tehnologija rezanja (dobivanja) klasičnim bagerima					
	Opći podaci	Primjer	k_L kN/m	k_F MPa	MPa σ_{tl}
0	nasipi	deponiran sitan materijal, ruda, ugljen	-	-	
I.	meka i rastresita (sipka) tla	pijesak	10, - 50	0,04 – 0,13	<3,0
II.	gotovo zbijena tla	rastresen glinovit pijesak, fini i srednji šljunak, vlažna i rastresita glina, meki lignit,	20 - 65	0,12 – 0,25	3,8 - 8,0
III.	zbijena tla	čvrsti glinoviti pijesak, polučvrsta glina, čvrsti šljunak	25 - 100	0,20 – 0,38	8,0 – 10,0
Tehnologija rezanja s bagerima ojačane konstrukcije i hidrauličkim bagerima lopatarima					
IV.	veoma zbijena tla	čvrsta glina, glinoviti šljunci, meki do polučvrsti ugljen	40 - 120	0,30 – 0,50	10,0 – 15,0
V.	polučvrste stijene, veoma raspucane stijene	polučvrsti škriljevci, jako čvrsta glina, kreda, meki pješčenjak, meki fosforit, meki vapnenac, čvrsti ugljen, jako raspucana ruda	55 – 160	0,50 – 0,70	15,0 – 20,0
Hidraulički bageri s uređajima za razbijanje ili glodanje stijena					
VI.	prilično čvrsta stijena, meka smrznuta tla, srednje raspucane stijene	vapnenac, lapor, kreda, gips, čvrsti fosforit, polučvrsti pješčenjak, škriljevac	90 - 195	0,70 – 2,0	20,0 – 30,0
VII.	čvrsta stijena, polučvrsta stijena, smrznuta tla	čvrsti vapnenac, čvrsti lapor, čvrsta kreda, čvrsti gips, vrlo tvrdi pješčar	140 - 260	1,80 – 5,0	30,0 – 60,0
Pri dobivanju mora se minirati					
VIII.	malo raspucane stijene	malo raspucana ruda, polučvrste eruptivne stijene	-	-	>80,0
IX.	gotovo monolitne stijene	monolitne eruptivne stijene, monolitna teška ruda	-	-	>80,0

Tablica 2.2. Podjela stijena, prema Dombrovskom-Beljaku

Kategorija	Specifični otpor kopanju k_p	Karakteristične podvrste i stanje stijena						
		U masivu – čvrsto stanje			Poslije razaranja – rastresito stanje			
		Karakteristične grupe stijena	Pokazatelji strukture i čvrstoće		Vrste stijena i mineralnih sirovina	Veličina k_r (koeficijent rastresitosti)		
			Čvrstoća na tlak	Kohezija u masivu		Vrlo sitni i sitni	Srednji	Krupni i vrlo krupni
MPa	MPa	MPa		$d_p < 20$ cm	$d_p = 20-40$ cm	$d_p = 40-60$ cm		
I	0,01-0,06 0,03	meke i rastresite stijene	< 3,0	< 0,02	ugljen polustijenski materijal	1,30-1,35 1,35-1,45	1,35-1,45	
II	0,06-0,12 0,09	zamrznute stijene prve kategorije $H_w=0,5-0,7$ m	3,0-8,0	0,02-0,04	ugljen polustijenski materijal stijenski materijal	1,25-1,30 1,35-1,40 1,40-1,45	1,30-1,35 1,40-1,50	
III	0,12-0,20 0,16	slab ugljen, kompaktne stijene, zamrznute stijene prve kategorije $H_w=1,3-1,6$ m i druge kategorije $H_w=0,3-0,4$ m	8,0-10,0	0,04-0,07	ugljen polustijenski materijal stijenski materijal i rude	1,15-1,20 1,30-1,35 1,35-1,40 1,40-1,45	1,25-1,30 1,35-1,40 1,40-1,50	1,40-1,50 1,50-1,60
IV	0,20-0,28 0,24	srednja čvrsti ugljen, vrlo kompaktne stijene, zamrznute stijene I. kategorija $H_w=2,4-2,6$ m II. kategorija $H_w=0,7-0,8$ m III. kategorija $H_w=0,2-0,3$ m	10,0-15,0	0,07-0,10	ugljen polustijenski materijal stijenski materijal i rude	1,05-1,10 1,20-1,25 1,25-1,30 1,35-1,40	1,15-1,20 1,25-1,30 1,30-1,35 1,40-1,45	1,30-1,40 1,40-1,50
V	0,28-0,38 0,33	čvrsti ugljen, najmanje čvrste podvrste polustijenskih mat., zamrznute stijene II. kategorija $H_w=1,0-1,2$ m III. kategorija $H_w=0,5-0,6$ m IV. kategorija $H_w=0,2-0,3$ m stijenski materijal vrlo raspucan s mnogo pukotina, teške rude vrlo raspucane s mnogo pukotina	15,0-30,0 15,0-20,0 > 60,0 > 80,0	0,10-0,15	v vrlo čvrst ugljen polustijenski materijal stijenski materijal VI-VIII kategorije rude VI-VII kategorije	1,02-1,05 1,10-1,15 1,20-1,25 1,25-1,30	1,05-1,10 1,15-1,20 1,25-1,30 1,30-1,35	1,20-1,30
VI	0,38-0,50 0,44	v vrlo čvrst ugljen, prilično čvrste povrste polustijenskih materijala zamrznute stijene II. kategorija $H_w=1,6-1,8$ m III. kategorija $H_w=0,8-1,0$ m IV. kategorija $H_w=0,4-0,6$ m V. kategorija $H_w=0,2-0,3$ m stijenski materijali i rude dosta ispućane	> 30,0 20,0-30,0 > 80,0	0,15-0,23	polustijenski materijal VII kategorije stijenski materijal VIII-IX kategorije rude III-V kategorije	1,10-1,15 1,15-1,20 1,20-1,25	1,15-1,20 1,20-1,25 1,25-1,30	1,20-1,25 1,25-1,30 1,30-1,35
VII	0,50-0,70 0,60	čvrste stijene polustijenskih materijala zamrznute stijene: IV. kategorija $H_w=0,9-1,1$ m; V. kategorija $H_w=0,4-0,6$ m VI. kategorija $H_w=0,3-0,4$ m stijenski materijal i rude – malo ispućane	30,0-60,0 > 80,0	0,23-0,35	stijenski materijal i rude VII-IX kategorije	1,05-1,00	1,10-1,15	1,15-1,20
VIII	0,10-1,00 0,85	zamrznute stijene V. kategorija $H_w=1,0-1,2$ m VI. kategorija $H_w=0,8-0,9$ m čvrste stijene i rude – malo ispućane	> 80,0	0,35-0,55	stijenski materijal i rude IX kategorije	1,02-1,05	1,05-1,10	
IX	1,0-1,5	stijene i rude praktično monolitne	> 80,0	0,55				

Tablica 2.3. Klasifikacija karbonatnih stijena (prema Novoselu i dr.)

Broj kategorije	Opis inženjerskogeoloških obilježja	Geofizička svojstva			Tip preslometarske krivulje	RQD	Aksijalna čvrstoća	Parametri čvrstoće za smicanje	
		Brzina seizmičkih valova		veličina električnog otpora				kut unutrašnjeg trenja	kohezija
		uzdužni	poprečni						
		m/s	m/s	Ω m				%	MPa
I	Stijena je neokršena, blokovi su masivni, učestalost pukotina je vrlo mala, ako postoje plohe pukotina su vrlo velike, a širina pukotina vrlo mala, pukotine su bez ispune ili su ispunjene kristaliziranom supstancom	> 4 300	> 2 200	> 1 000	F	90-100	> 100	> 45	> 500
II	Stijena je slabo okršena, blokovi su veliki, učestalost pukotina je mala, pukotine su rijetke i velike a širina im je mala, pukotine su rijetko po plohama presvučene filmom gline	3 000-4 300	1 600-2 200	> 1 000	F	75-90	75-100	> 45	> 500
III	Stijena je srednje okršena, blokovi su srednje veličine, učestalost pukotina je srednja, površina pukotina je srednje veličine, pukotine su srednje širine, pukotine su djelomično ispunjene glinom	2 000-3 000	1 000-1 600	300-1 000	E	50-75	50-75	40-45	300-500
IV	Stijena je jako okršena, blokovi su mali, učestalost pukotina velika, površina pukotina je uglavnom mala, pojava srednje velikih pukotina je učestala, pukotine su ispunjene mješavinom fragmenata stijene i gline ili poluvezanim brečama	1 400-2 000	650-1 000	300-1 000	D	25-50	25-50	35-40	200-300
V	Stijena je vrlo jako okršena, učestala je pojava vrlo malih blokova, površina pukotina je vrlo mala, uočavaju se milonitizirane zone, javljaju se pukotine velike širine ispunjene glinom i fragmentima stijene ili poluvezanim brečama	900-1 400	400-650	150-300	C	10-25	10-25	30-35	150-200
VI	Stijena je ekstremno okršena, prevladavaju ekstremno mali blokovi i milonitizirane zone, površina pukotina je ekstremno mala, a učestalost pukotina ekstremno velika, uočavaju se pukotine ekstremne širine ispunjene glinom i fragmentima stijena te poluvezanim brečama	600-900	250-400	150-300	B	0-10	3-10	< 30	100-150
VII	Džepovi i vrtalce ispunjene glinom ili mješavinom gline i fragmenata stijena	300-600	150-250	35-200	A	0	0-1	< 30	< 100

Geomehanička klasifikacija stijena RMR (rock mass rate)

Metoda se često koristi pri inženjerskim radovima: izradi tunela, zasjeka i temelja.

Stijene se klasiraju bodovanjem slijedećih parametara:

1. jednoosna tlačna čvrstoća
2. RQD
3. međusobna udaljenost i stanje diskontinuiteta
4. protok vode
5. pružanje i nagib diskontinuiteta u odnosu na objekt

Geomehanička klasifikacija stijena RMR (rock mass rate)

PARAMETAR		PODRUČJE VRIJEDNOSTI						
1	Jednoosna tlačna čvrstoća intaktne stijene (MPa)	>250	100 - 250	50 - 100	25 - 50.	<25		
		15	12	7	4	5 - 25	1 - 5	<1
2	RQD (%)	90 - 100	75 - 90	50 - 75	25 - 50	<25		
		20	17	13	8	3		
3	razmak diskontinuiteta (prema BGD)	>2 m	0,6 - 2 m	20 - 60 cm	6 - 20 cm	< 60 mm		
		20	15	10	8	5		
4	stanje diskontinuiteta	vrlo hrapave površine, isprekidane, sljúbljene, zidovi stijenci nerastrošeni	neznatno hrapave površine, zijev < 1 mm, neznatno rastrošeni zidovi	neznatno hrapave površine, zijev < 1 mm, vrlo rastrošeni zidovi	glatka površina (skliska) ili ispuna tanja od 5 mm ili zijev 1 - 5 mm, neprekinute	mekana ispuna deblja od 5 mm ili zijev širi od 5 mm, neprekinute		
		30	25	20	10	0		
5	stanje podzemne vode: - dotok na 10 m dužine tunela (l/mln) tlak pukotinske vode - odnos $\frac{\text{tlak pukotinske vode}}{\text{veće glavno naprezanje}}$ - opće stanje	nikakav	< 10	10 - 25	25 - 125	> 125		
		0	< 0,1	0,1 - 0,2	0,2 - 0,5	> 0,5		
		suho	vlažno	mokro	curenje	tečenje		
		15	10	7	4	0		
6	orijentacija diskontinuiteta u odnosu na objekt							

Tablica 2.4. Ocjena kvaliteta stijene prema RQD parametru
(prema D. Deere-u)

pružanje i nagib	vrlo povoljno	povoljno	dobro	nepovoljno	vrlo nepov.
tuneli	0	-2	-5	-10	-12
temelji	0	-2	-7	-15	-25
zasjeci	0	-5	-25	-50	-60 ..

Tablica 2.5. Ocjena kvaliteta stijene prema pružanju i
nagibu diskontinuiteta u odnosu na objekt

RQD, %	kvaliteta stijene	gustoća raspucanosti
100-90	izvrсна	nikakva do vrlo slaba
90-75	dobra	slaba
75-50	srednja	srednja
50-25	loša	velika
25-0	vrlo loša	vrlo velika

Tablica 2.6. Kategorizacija stijena prema RMR metodi

Σ bodova	81-100	61-80	41-60	40-21	<20
kategorija	I	II	III	IV	V
opis stijene	vrlo dobra	dobra	povoljna	loša	vrlo loša